

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 210 sahifa,
13-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Alohida ehtiyojga muhtoj bolalarga matematika darslarida integratsion yondashuvni amalga oshirish	10
<i>Mamadjanova Ma'muraxon Kadirjanovna</i>	
O'quvchilarda raqamli madaniyatni shakllantirishning nazariy asoslari.....	13
<i>Boltayeva Go'zal Komilovna</i>	
Inkluziv ta'lim sharoitida o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini aniqlash metodologiyasi	21
<i>D. Sh. Jo'rayeva, J. A. Jovliyev</i>	
Bolalarda leksik-grammatik nutq kamchiliklarini bartaraf etishda kontekstli texnologiyalardan foydalanish	25
<i>Abdullayeva Yoqutjon Qalandar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	30
<i>Abduvaliyeva Sabina Kurbonali qizi</i>	
O'g'il bolalarni oilaviy munosabatlarga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	35
<i>Aripov Shokirjon Olimovich, Raxmatillayeva Sug'diyona Muhammadjon qizi</i>	
Pedagogik intuitsiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy metodikalar	39
<i>Axmedov Jaloliddin Oribovich</i>	
The Impact of AI-Generated English Learning Materials Based on Uzbek Rural Life on the Learning Motivation of Rural Students.....	42
<i>Baxramova Malika Muzaffarovna</i>	
Raqamli kutubxonalarda sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish texnologiyalari va imkoniyatlari	47
<i>Choriyeva Zarina Anvarbek qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida orfografik savodxonlikni shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari ...	50
<i>D. Teshaboyev, M. Sotvoldiyeva</i>	
Oliy ta'limda tblt metodik modeli asosida baholash tizimini takomillashtirish	53
<i>Djurayeva Nargiza Kudratillayevna</i>	
Yangi O'zbekiston ta'lim tizimida pedagogik etikaning rivojida xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	59
<i>Dushayeva Nazokat Sharofiddinovna</i>	
Uilyam Shekspir tragediyalarining o'zbek adabiyotidagi o'rni.....	62
<i>Ergasheva Mehriyona</i>	
Qizlarning oilaviy kompetensiyasi uchun ijodiy pedagogika: Koreya dizayn ta'limi modelini O'zbekiston kontekstiga moslash.....	65
<i>G'ayratova Mohidil Zafar qizi</i>	
Jismoniy tarbiya darslarida va darsdan tashqari mashg'ulotlarda umumrivojlantiruvchi mashqlardan foydalanish metodikasi	69
<i>Maksetova Nurjamal Kuatovna</i>	
Integrativ ta'lim muhitida bo'lajak surdopedagoglarning metodik kompetensiyalarini shakllantirish	72
<i>Malikova Xurshida Ikramovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarda ko'p uchraydigan tovush talaffuzi kamchiliklari va ularni bartaraf etishda lopedik usullar.....	75
<i>Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi</i>	
Talabalarga an'anaviy xonandalik ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	78
<i>Muxammadova Ozoda Muzrabovna</i>	
Hayotiy sifat tushunchasini psixologik mazmuni.....	82
<i>N. G. Pulatova</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ehtiyojlarga ega o'quvchilarni qo'llab-quvvatlashning kompleks yondashuvlari	85
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Abdurashidova Feruza Qaxramonovna</i>	
Inklyuziv ta'lim tizimida o'qituvchining ko'p qirrali pedagogik faoliyati va uning nazariy asoslari	89
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Axmedova Aziza Temurovna</i>	

Xo'ja ahmad Yassaviy e'tiqod tarbiyasi haqida.....	93
<i>Norova Sevara Uyg'un qizi</i>	
Matritsa va uning determinanti mavzusini o'qitish orqali bo'lajak iqtisodchilarning analitik tafakkurini rivojlantirish texnologiyalari.....	97
<i>Nuriddinov Jalolxon Tursunboy o'g'li, Otaboyev Muxsinjon Muqimjonovich</i>	
Odam anatomiyasi darslarida interfaol va multimedia vositalaridan foydalanish yo'llari.....	104
<i>Nurmatov Norqobil Jo'rayevich, Qo'chqorova Moxira Dilmurod qizi, Boxodirova Nilufar Ikrom qizi</i>	
AQSh ta'lim tizimining o'ziga xos jihatlari va bugungi kundagi rivojlanishi.....	110
<i>Orishev Jamshid Bahodirovich</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda xorijiy ta'limi tajribalari.....	116
<i>Pardayeva Gulbahor Jalg'ashovna</i>	
Kreativ ta'lim texnologiyalarining pedagogik mohiyati.....	119
<i>Sariboyev Nurali Abdunazarovich</i>	
Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning zamonaviy pedagogik tizimdagi o'rni.....	122
<i>Siddiqov Azamat Muhammadjon o'g'li</i>	
Konstruktiv yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida 4K ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	126
<i>Sobirova Sarvinoz Quvondiqovna</i>	
Criteria of Scientific Activity Implementation of Physical Culture Education Students.....	133
<i>Sapayev Ruzmat Radjapovich</i>	
O'smir yoshdagi o'quvchilarning ma'naviy ehtiyojlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	136
<i>Tilovova Qizlarxon Ishpulat qizi</i>	
PIRLS tadqiqotida so'rovnomalarning qamrov doirasida maktab muhiti.....	141
<i>To'qliyeva Matluba Boqiyevna</i>	
Onlayn til o'rganish platformalarining esl o'quvchilarining og'zaki nutq ishonchi (speaking confidence) ga ta'siri.....	146
<i>Tojiboyeva Shohistaxon, Omonova Nargiza</i>	
Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirishda kommunikativ o'yinlarning ahamiyati.....	151
<i>Toshpo'latova Sevinch O'ral qizi</i>	
Maktab o'quvchilarining jismoniy sifatlarini tarbiyalashning samarali uslublari.....	155
<i>Turdiyev Azam Xasanovich</i>	
O'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda xalqaro baholash tizimini tatbiq etish imkoniyatlari.....	158
<i>Turobov Mamarajab Sodiq o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'limda ijodiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.....	163
<i>Umirzoqova Surayyo Xudoyberdiyevna</i>	
Talabalarda perspektiv tasvir bajarishga oid ko'nikmani shakllantirishda CAD dasturlaridan amaliy foydalanish imkoniyatlari.....	165
<i>Valiyev A'zamjon Nematovich, Toxirov Sardorbek Muzaffar o'g'li</i>	
Duduqlanishni bartaraf etishda qo'llaniladigan usullar va vositalar.....	173
<i>Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish usullari.....	176
<i>Xudoyberdiyeva Dildora Nazarjon qizi, Mambetova Lobar Mirzavali qizi</i>	
Duduqlanishga ega bolalar nutqini rivojlantirishda kompleks korreksion ishlar tizimi.....	179
<i>Xusanova Nozimaxon Zuxriddin qizi</i>	
Sirdaryo viloyatida tabiat va mehnat jarayonlarining tasviriy san'at orqali estetik va ekologik ifodasi.....	182
<i>Yorlaqova Malika Ahmad qizi</i>	
The Relevance of Artificial Intelligence in Teaching the English Language.....	186
<i>Yusupova Gulnoza Mirzoyevna</i>	
Umumta'lim maktabida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kuzatiladigan nutq xususiyatlari.....	189
<i>Zairova Nigora</i>	

Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari	193
<i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>	
Педагогические технологии совершенствования физических качеств как основы здорового образа жизни	197
<i>Журабаев Абдукарим Маматкулович</i>	
Формирование духовно-нравственной компетентности будущих учителей как педагогическая проблема	200
<i>Зокиржонova Ф. Р., Рихситиллаева Д. Р., Меликузиева Ш. А.</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	203
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Talaba yoshlarining ma'naviy madaniyatini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar	205
<i>Хожаметов Ajiniyaz Andriyanovich</i>	
Методика формирования познавательных интересов у младших школьников в процессе выполнения творческих заданий на уроках русского языка	207
<i>Юлдашева Тахмина Бону Гайратовна</i>	

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING YOZMA NUTQINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Xudoyberdiyeva Dildora Nazarjon qizi
Nizomiy nomidagi O'zMPU 2-bosqich magistranti

Mambetova Lobar Mirzavali qizi
Nizomiy nomidagi O'zMPU dotsenti (PhD)

Orcid ID: 0009-0005-5354-3628

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirishda insho yozishning didaktik va metodik ahamiyati yoritilgan. Insho orqali o'quvchilarning bog'lanishli nutqi, mustaqil va mantiqiy fikrlash ko'nikmalari, so'z boyligi hamda yozma savodxonligining rivojlanishi ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali ta'lim metodlari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, bog'lanishli nutq, insho, insho rejasi, ijodiy fikrlash, metod, nutq madaniyati, matn yaratish, mantiqiy fikrlash, mustaqil fikrlash, yozma nutq.

Abstract: This article examines the didactic and methodological significance of essay writing in developing the written speech of primary school students. It provides a scientific analysis of how essay writing contributes to the development of coherent speech, independent and logical thinking skills, vocabulary, and written literacy. Additionally, the paper outlines effective teaching methods that enhance students' written speech in primary school native language classes.

Key words: primary education, coherent speech, essay, essay plan, creative thinking, method, speech culture, text creation, logical thinking, independent thinking, written speech.

Аннотация: В данной статье рассматривается дидактическое и методическое значение написания сочинений в развитии письменной речи учащихся начальных классов. На научной основе проанализировано влияние сочинения на развитие связной речи, навыков самостоятельного и логического мышления, словарного запаса и письменной грамотности учащихся. Также представлены эффективные методы обучения, способствующие развитию письменной речи на уроках родного языка в начальной школе.

Ключевые слова: начальное образование, связная речь, сочинение, план сочинения, творческое мышление, метод, культура речи, создание текста, логическое мышление, самостоятельное мышление, письменная речь.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish muhim vazifalardan biridir. Ayniqsa, boshlang'ich sinfda yozma nutqni shakllantirish keyingi bosqichlarda muvaffaqiyatli o'qishning asosi hisoblanadi. Insho yozish jarayoni o'quvchilarning fikrini mustaqil ifodalash, voqea-hodisalarni tahlil qilish va mantiqiy izchillikni saqlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bois, insho boshlang'ich ta'limda muhim metodik vosita sifatida qaraladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Pedagog olimlar yozma nutqni rivojlantirish masalasiga alohida e'tibor qaratganlar. Xususan, Karimov yozma nutqni shakllantirishda tizimli mashqlar muhimligini ta'kidlaydi^[1]. Bizning fikrimizcha, tizimli mashqlar o'quvchilarda yozma nutq ko'nikmalarini bosqichma-bosqich shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, muntazam ravishda tashkil etilgan mashqlar o'quvchilarning fikrini izchil bayon qilish, grammatik jihatdan to'g'ri yozish va mustaqil matn yaratish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Abdullayeva esa inshoning o'quvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishdagi rolini asoslab beradi^[2].

Insho yozish jarayoni o'quvchilarning nafaqat bilim darajasini, balki ularning mustaqil fikrlash, tasavvur qilish va o'z fikrini erkin ifodalash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Shu bois, insho yozishga o'rgatish jarayonida ijodiy yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

Ma'lumki, matn yaratish va insho yozish jarayonlari shaxsning ruhiy hamda fiziologik holatlari bilan bog'liq murakkab faoliyat turidir. Shu nuqtayi nazardan qaraganda T.A. Ladijenskayaning quyidagi ta'rifiga qo'shilish kerak: "Insho maktabda nutq o'stirish ustida olib boriladigan ish turlaridan bo'lib, o'quvchi faoliyatining murakkab shakllaridan biri hisoblanadi"^[3]. Ushbu fikrga qo'shilgan holda aytish mumkinki, insho yozish o'quvchidan nafaqat bilim, balki diqqat, tafakkur, xotira va til boyligini ham talab etadi. Bu esa inshoni ta'lim jarayonida muhim didaktik vositaga aylantiradi.

K.A.Nikolskiy ham xuddi shu g'oyani ilgari suradi: "Insho berilgan muayyan mavzu yuzasidan o'quvchining fikrlashi va fikr mahsulini ifodalashi demakdir"^[4] – deb ta'kidlaydi. Ushbu ta'rif inshoning mohiyatini ochib beradi, ya'ni insho bu o'quvchining ichki fikriy faoliyati natijasini tashqi nutq orqali ifodalash jarayonidir. Bu jarayon o'quvchilarda mantiqiy tafakkur va nutqiy izchillikni shakllantiradi.

A.V. Tekuchyov insho haqida shunday fikrni ilgari suradi: "Insho o'zaro bog'langan ko'p sonli mashq turlarining umumiy nomi bo'lib, qandaydir bir mazmunning kengaytirilgan bayonidir"^[5]. Bu yondashuv inshoning ko'p qirrali pedagogik jarayon ekanligini ko'rsatadi. Ya'ni insho yozish nafaqat yakuniy natija, balki turli mashqlar tizimi orqali shakllanadigan uzluksiz o'quv faoliyatidir. O'zbek tilshunosligida ona tili darslarida insho yozishning bosqichma-bosqich metodikasi ishlab chiqilgan^[6].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishda quyidagi metodlardan foydalanildi:

"Klaster" metodi. Bu metoddan boshlang'ich sinf o'quvchilariga insho yozishni o'rgatishda foydalanish tavsiya etiladi. Bu metodni o'tkazishdan maqsad insho yozishni boshlashdan avval o'quvchilarning fikrlarni tartibga solishdir. Metod shartiga ko'ra doskaga insho mavzusi yoziladi. O'quvchilar mavzuga oid so'z va tushunchalarni aytadi. O'qituvchi ularni klaster shaklida yozib boradi. Har bir tushuncha asosida gaplar tuziladi. Klaster asosida insho rejasi ishlab chiqiladi. O'quvchilar shu reja asosida insho yozadi.

"Erkin yozuv" metodi. Bu metodni o'tkazishdan maqsad o'quvchilarning mustaqil fikrlash va fikrini erkin bayon etish ko'nikmalarini shakllantirishdir. O'qituvchi insho mavzusini e'lon qiladi, masalan, "Mening sevimli o'yinim". O'quvchilarga 5–7 daqiqa vaqt beriladi. Shu vaqt ichida ular to'xtamasdan, mavzu haqida o'ylaganlarini yozadilar, xatolarga e'tibor berilmaydi. Vaqt tugagach, yozilgan matn o'qib chiqiladi va xatolar ustida ishlanadi. Yakunida mukammal insho shakllantiriladi.

"Rasmga qarab hikoya tuz" metodi. Bu metodni o'tkazishdan maqsad o'quvchilarning tasavvuri va yozma nutqini rivojlantirish bo'lib, bir necha bosqichda amalga oshiriladi. Dastlab o'qituvchi mavzuga mos rangli rasm (masalan, tabiat, maktab hayoti, oila) ko'rsatadi. O'quvchilarga rasmni diqqat bilan kuzatish topshiriladi. Shundan so'ng o'qituvchi o'quvchilarga rasmlar asosida savollar bilan murojaat qiladi. O'quvchilar og'zaki javob berib, fikrlarini shakllantiradi. Rasm asosida og'zaki savol-javobdan so'ng, o'quvchilarga rasm asosida hikoya tuzish uchun reja tuzish topshirig'i beriladi. Boshlang'ich sinflarda o'qituvchi butun sinf o'quvchilari bilan birgalikda reja tuzadi. O'quvchilar reja asosida kichik insho yozadilar. Yakunida o'quvchilarning insholari tekshiriladi va rag'batlantiriladi.

"Gapni davom ettir" metodi. Bu metodni o'tkazishdan maqsad o'quvchilarning mustaqil fikrlash, mantiqiy va izchil bog'lanishli nutqini rivojlantirishdir. Metod shartiga ko'ra, o'qituvchi birinchi gapni aytadi. Masalan, "Bir kuni men o'rmon ichida g'aroyib voqeaga duch keldim". O'quvchilar bu gap asosida voqeani davom ettirish haqida o'ylaydi. 2–3 daqiqa davomida og'zaki fikr almashiladi. O'quvchilar mustaqil ravishda insho yozishni boshlaydi. O'qituvchi insho yozish jarayonida o'quvchilarga so'z tanlashda va gap tuzishda yordam beradi. Yakunida o'quvchilar tomonidan yozilgan insholar tahlil qilinadi va rag'batlantiriladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Yozma nutq orqali og'zaki nutqni rivojlantirishga ham erishish mumkin. Chunki matn tuzish, asosiy fikrlarni shakllantirish inson muloqotining ajralmas qismi hisoblanadi. Boshlang'ich sinf ona tilida darslarida o'quvchilarning yozma nutqlarini o'stirish ularning fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek, o'quvchilarning tafakkur doirasini kengaytirish uchun ham xizmat qiladi^[7]. Shu bois o'qituvchi o'tilgan mavzu yuzasidan o'quvchilarning nutq ko'nikmasini o'stirishga e'tibor berishi lozim.

Boshlang'ich sinf ona tilida darslarida o'quvchilarning yozma nutqini o'stirishda insho yozishni mashq qildirish samarali ish turlaridan biridir. Insho yozish uchun eng avvalo, uni yozish uchun mavzuga doir bo'lgan bilimlarni egallash zarur. To'g'ri, bir urinishdayoq o'quvchilar yaxshi natijaga erisha olmasliklari mumkin. Takror va takror yozishlar natijasida esa insho yozish ko'nikmasi malakaga aylanib boradi. Ushbu malakaning zamirida esa chuqur bilim va tinimsiz izlanish hamda mehnat yotadi. Har bir ishning tartib-qoidalari bo'lgani kabi insho va uni yozishning ham talablari bor. Insho mavzusi tanlab olingandan so'ng u ma'lum reja asosidagi ketma-ketlikda

yoziadi. Puxta reja inshoning mazmunli va sifatli bo'lishiga xizmat qiladi[8]. Insho faqatgina ma'lum asarning mazmuni bo'lib qolmaydi, balki unda o'quvchining shu mavzu yuzasidan mustaqil fikrlari, qarashlari hamda taassurotlari o'z aksini topadi. Inshoda o'quvchining shaxsiy fikrlari va boshqa manbalardan olgan bilimlari farqlanib turishi kerak.

Boshlang'ich sinf ona tilida darslarida "Klaster", "Erkin yozuv", "Rasmga qarab hikoya tuz", "Gapni davom ettir" kabi metod va topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishga va insho yozish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, insho yozishdan oldin tayyorlov mashqlarini o'tkazish, reja tuzdirish va namunaviy matnlar bilan ishlash yuqori natija berdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirishda insho samarali vosita hisoblanadi. Insho yozish orqali o'quvchilarning nafaqat nutqiy, balki ijodiy va mantiqiy fikrlash ko'nikmalari ham shakllanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, insho yozish jarayonini interfaol metodlar bilan uyg'unlashtirish yuqori samaradorlikka olib keladi. Shu bois boshlang'ich sinf ona tili darslarida inshoga alohida e'tibor qaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Yozma nutqni rivojlantirish metodikasi. - Toshkent: O'qituvchi, 2010. - 120 b.
2. Abdullayeva M. O'quvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishda insho yozishning o'rni // Xalq ta'limi. - Toshkent, 2015. - №3. - B. 45-48.
3. Ладыженская Т.А. Методика развития речи учащихся. - Москва: Просвещение, 1985. - 256 с.
4. Никольский К.А. Развитие письменной речи учащихся. - Москва: Просвещение, 1978. - 192 с.
5. Текучев А.В. Методика преподавания русского языка в школе. - Москва: Просвещение, 1980. - 320 с.
6. Sattorova N.X. O'quvchilarning insho yozish malakalarini takomillashtirish. Ped. fan. nomzod. dissertat. Toshkent, 1995. - 132 b.
7. Mambetova L.M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik va psixologik asoslari // International scientific and practical conference "challenges and solutions in the integration of digital technologies into the graphic education process", april 14, 2025
8. Qosimova K., Sodiqova M. Ona tili o'qitish metodikasi. - Toshkent: O'qituvchi, 2019.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.